

ПРОВИНЦИЯ ГЕНУА

**Достъпни кръжоци, кръжоци за
ВСИЧКИ**

Юни 2005

Реализирано от:

**CERPA Италия, Европейски център за
изследване и подкрепа на**

Достъпността - Тренто

www.cerpa.it

Проектът SCATE (“Кръжоците: средство за усъвършенстване”) има финансовата подкрепа на Европейската комисия, Генерална дирекция за образование и култура – програма Сократ, - Грундвиг

Настоящата публикация изразява вижданията единствено на организациите партньори и на CERPA Италия; Европейската комисия не може да бъде държана отговорна за каквото и да е тълкуване на съдържанието на наръчника.

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ:

Наръчникът е предназначен за неформални ситуации, при които обикновени граждани се срещат в частни пространства, за да извършват образователна или научна дейност. Препоръките, които се съдържат тук, не могат да бъдат прилагани в публичното пространство, което е подчинено на строги нормативни разпоредби.

Специални благодарности на Антонио Каподуро за препоръките, касаещи достъпността на глобалната мрежа, на Алесандра Тинти, Президент на Асоциация ALIAS – Генуа, за раздела посветен на достъпността на Интернет за хората, страдащи от афазия.

Коментари на текста направиха и Стефано Маурицио, Лучия Ланчерин, Адриано Пифер, Джанни Верчели, Марко Пароди.

И накрая, специални благодарности на всички служители и сътрудници в Община Генуа, които прочетоха проекта и дадоха своето мнение като “потребители неспециалисти”.

Защото искаме един достъпен свят.

Пиера Нобили,

Президент на CERPA Италия.

Между архитектите се разпространява един анекдот за Луис И. Кан, който не знам дали е верен, или като всички анекдоти е преувеличен, за да наблегне на значението на посланието. Надявам се, че никой няма да ме упрекне, ако го разкажа както си го спомням.

Луис И. Кан, вече на преклонна възраст, присъствал на една сбирка. Качил се на трибуната и му отправили следния въпрос: “Маестро, ще ни разкажете ли за архитектурата?”. Той помислил малко, погладил брадичката си и отговорил: “Архитектурата е сложна работа.” “Така е, Маестро, но защо не ни разкажете нещо повече?” Постоял още малко със замислено изражение и казал: “**Много** сложна работа е.”

“Защото искаме един достъпен свят” също е сложна работа и има нещо общо с

архитектурата, която както казва
маестрото е много сложна работа, както и
с архитектурата на човешката мисъл –
друга много сложна работа.

Следователно, за да отговоря на този
въпрос, бих могла да цитирам
Италианската Конституция в частта ѝ за
обективните права, според които никой по
каквато и да е причина не може да бъде
лишен от правото си да се възползва от
тях; бих могла да се обърна към правната
наука, която се е формирала на базата на
различни присъди и различни степени на
правораздаване и която е утвърдила
достъпността не като необходимост на
средата, а като нейно фундаментално
качество; бих могла да потвърдя правото,
че всеки самостоятелно трябва да води
независим живот; бих могла да разширя
значението на независимостта, за да
отбележа, че по отношение на
обществото, тя придобива качеството на
“включване” и да отбележа разликата с
термина “интеграция”; бих могла се
позова на философската мисъл за
различието и как то е белязало появата

на много отхвърлени от обществото; бих могла да се опра и на технически данни и да изложя схващането за бариерата, като я наклоня към многобройните и аспекти: физическа, сетивна, психологически–познавателна, възприятелна, комуникативна, културна, обществена и пр.; бих могла да говоря за използваемост и практичност като за допълващи термина достъпност ; бих могла да говоря за недискриминационния дизайн, бих могла...

Тъй като разполагам с малко място, ще оставя последните редове на една много по-проста мисъл: светът е населен с шест милиарда и повече души и да намериш двама еднакви (дори да сравняваш еднояйчни близнаци) “е много сложна работа”.

Затова, за да не изпадаме в лицемерна набожност, в безразличие, в расизъм, в афазия на ума, в ненужно покровителство и да не бъдем прибързани, трябва добре да помислим върху проекта - върху който и да е проект, независимо дали става дума за архитектура или за уеб сайт.

Проектът, който изисква специфични за всяка област научно-технически познания, изисква преди всичко познанията, от които ще се появи на бял свят, ще черпи живителни сокове и ще получи своя успех. Не е достатъчно да познаваме нуждите на хората – важни са техните навици и желаниа, както казва Айлийн Грей. Само така ще имаме съзнанието, че “този”, за когото правим проекта, не е абстрактна личност, а е човек от плът и кръв; че “той” иска да му бъде предоставена възможност за бъдеще, или с други думи проектът да съумее да улови това, което не му достига днес, за да му предложи решение в бъдеще; че това означава да се уважават всички онези права, които посочих няколко реда по-горе, за да се даде възможност за независимост на всички, които са ограничени по някакъв начин в съществуването си.

***Въведение от Сузана Пикасо,
Директор на отдел “Политики на
труда” в Община Генуа***

Община Генуа насърчава сформиранието на кръжоци с цел да подкрепи гражданите, които имат желание да продължат да развиват своите знания и умения, през целия си живот.

Под “кръжоци”, се има предвид един педагогически инструмент, който представлява малки групи хора, които се събират доброволно за определен период от време, за да извършват дейности с образователна или културна цел, организирани от самите тях.

Проектът SCATE има за цел да допринесе за правилното дефиниране на дейностите на кръжоците, благодарение на сътрудничеството и примера на партньори от три европейски страни.

Желанието на Общината е да сведе до минимум и ако е възможно да елиминира изцяло, всякакви актове на

дискриминация по отношение на гражданите, които имат затруднения от физически, сетивен или познавателен характер, които им пречат да придобият пълноценно гражданство.

Настоящият наръчник се издава именно за постигането на тези цели.

Става дума за текст, който може да бъде използван директно от участниците в кръжоците, но също така от институции и организации, заинтересовани от организиране или предлагане на сходни дейности. Община Генуа счита, че проектът SCATE и този наръчник, който е един от първите резултати на проекта, са отлично средство за привличане на вниманието на колкото може повече хора, за това колко елементарни мерки и грижи могат да ни помогнат в ежедневието да създадем едно общество за всички.

Част първа

Достъпност на средата. От Марит 

Понцио

Предговор: към кого се обръщаме

Когато повече хора се срещат, за да осъществяват заедно някаква дейност, трябва всички да се чувстват удобно и да могат да се изразяват свободно.

Всеки човек има собствени характеристики: физически, сетивни, познавателни, културни, които го правят уникален и определят неговите специфични способности и нужди, които могат да се променят в течение на живота. Затова е необходимо средата да предоставя равни възможности на всички хора, в зависимост от различните нужди на всеки отделен човек. Трябва всички

хора от групата взаимно да уважават и да се съобразяват с особеностите на останалите.

На тези страници ще намерите някои коментари и предложения, които се отнасят до практичните аспекти, които могат да улеснят или да затруднят срещата и работата на групата от хора, които не се познават, но които са обединени от едно и също желание да споделят един и същи опит.

Важно е никой участник в групата да не се налага над останалите или да не бъде изолиран, особено по отношение на организационните въпроси.

По-специално, за да не се появява още в началото дискриминация, е необходимо:

☺ всички заинтересовани да могат да разбират полезната информация, свързана с програмата на кръжоците и да са в състояние да решат дали искат да участват;

☺ мястото, където се осъществява дейността, трябва да е лесно достъпно за всички участници;

☺ начинът, по-който се осъществяват дейностите, материалите и техниката, която евентуално ще се използва, трябва да бъдат съобразени с нуждите на всеки;

☺ Съобразена е и необходимостта от важни допълнителни или помощни елементи (кафе пауза, санитарни

помещения, евентуално присъствие на лични асистенти);

😊 Всички трябва да спазват поведение на взаимно уважение и да приемат останалите.

Въведение

Следващите страници са посветени на тези, които планират и организират дейността на групата в кръжоците, но също и на тези, които участват в тях, тъй като именно диалогът, ангажираността и приносът на всички (заедно с качества като здрав разум, интелект и адаптивност) могат да помогнат да се избегне или да се разреши всеки проблем.

Символът, който ще намерите в началото на всяка секция разграничава, където е необходимо, тези които са посветени на

организаторите от тези, които са

посветени на участниците .

Секциите, които са посветени на участниците са оградени и напечатани в синьо, за да са ясно отличими за всички и да са разграничими за хората, които имат далтонизъм.

Напомняме ви, че следващите страници не се отнасят до планирането и осъществяването на строителна дейност, нито за извършване на обществени услуги (сфери, в които важат и трябва да се спазват точно определени правни норми), а излагат само препоръки, за да поощрят максималната ангажираност на участниците в организираните дейности по неформален начин от частни лица във вече съществуващи места.

Преди всичко

Искаш да предложиш нова дейност, занимание, тема, която предизвиква твоето любопитство и интерес и искаш да споделиш с други, но... как да достигнеш до тези “други”, към които можеш да се присъединиш и най-важното: КОИ са тези “други”? Вероятно това са хора, които все още не познаваш, но които може да бъдат близки до теб чрез общия интерес към темата, която искаш да предложиш. КАК да ги информираш за дейностите, които искаш да организираш? И КАКВА е полезната информация, която трябва да им дадеш, за да могат решат дали да участват?

Искаш да се присъединиш към нова дейност, занимание, тема, която предизвиква твоето любопитство и интерес и искаш да споделиш с други, но... как да стигнеш до тези “други”, към които можеш да се присъединиш и най-важното: КОИ са тези “други”? вероятно това са хора, които все още не познаваш, но които може да бъдат близки до теб чрез общия интерес към темата, която искаш да обсъждаш. КАК да се информираш за дейностите, в които искаш да се включиш? И КАКВА е полезната информация, която трябва да имаш, за да решиш за себе си дали искаш да участваш?

Кои са “другите” към които се обръщаш?

Измежду тях може да има такива, които използват инвалидна количка или които страдат от затруднения на моториката от кардиопатия, от затлъстяване, причинено от дихателни проблеми, проблеми с крайниците или на вестибуларния апарат, на зрението (частично или изцяло нарушено зрение) на слуха (частично или изцяло нарушен слух), или възрастни, или...

Какви биха могли да бъдат техните нужди...?

Как да сме в помощ на останалите, без да ги претрупваме с излишно внимание?...

Твоите “специфични” нужди не трябва да бъдат непреодолима пречка за участие; имай предвид обаче, че и другите може би имат такива...

Става дума за “неформална” група, формирана само въз основа на добрата воля, разположение и сътрудничество на всички... включително твоите...

За да бъде писмената комуникация (на хартия или на Интернет страниците) ефективна и да може да бъде разбрана от всички, не забравяй, че посланието трябва да бъде просто, ясно, но преди всичко четливо и следователно написано с достатъчно големи разбираеми писмени знаци с цвят , контрастиращ на фона, на който от друга страна не трябва да има изображения или графични ефекти, които да затруднят прочитането на текста.

Измежду информацията, която трябва да се предостави, е много важна тази, която касае: достъпността на мястото на срещите, характеристиките на сградите, които биха могли да затруднят достъпа и

използваемостта, техниката, която
евентуално ще бъде използвана.
Именно тези проблеми ще засегнем сега.

Ако е възможно, ти препоръчваме първо да създадеш групата и след това да избереш най-подходящото място за вашите срещи, като отчиташ проблемите, които ще намериш отбелязани тук и нуждите, които ще възникнат в групата. Също така... опитай се да отграничиш веднага най-доброто решение.

Ако възникнат сложни практически проблеми, които пречат срещите да се състоят в дома ти или в дома на друг участник, потърси “гостоприемството” на някоя асоциация или сдружение, енория, училище, кооперация, клуб, ... или даже на твоята община, като първо се увериш, че мястото е подходящо за вашите цели.

Ако откриеш дейност, която те интересува, опитай се веднага да се увериш, че мястото на което се провежда, притежава необходимите характеристики, подходящи за твоите специфични нужди.

В противен случай, свържи се с организаторите и покажи своята готовност да търсиш заедно с тях по-добро решение, като имаш предвид и нуждите на другите участници (които биха могли да бъдат много различни от твоите!). Ако накрая не намерите решение и ако цялата група е съгласна, можете да обмислите възможността да се срещате в твоя дом.

Достигане до мястото на срещите

Преди всичко мястото на срещите трябва да е достъпно за всички.

Някои хора не могат да използват автобус или да минават дълги разстояния пеша и само наличието на паркинги за инвалиди (снабдени със съответния знак) не може да разреши всички проблеми нито проблемите на всички. Затова трябва да се увериш, че:

- ✓ мястото е достъпно с градски транспорт, като провериш:
  - разстоянията от спирките, разписание, връзки с други средства за транспорт;
- ✓ мястото е достъпно с личен автомобил, с възможност да се паркира наблизо, дори за местата, които не са

отбелязани със съответната табела или знак (N.V! може да се окаже полезно да се поставят знаци за безплатен и платен паркинг);

- ✓ от спирките на транспортните средства иот паркингите има лесно достъпни и сигурни пешеходни пътеки.

Важно е упътващите знаци да са точни. Освен точен адрес, трябва да се отбележат (като се увериш, че междувременно не са “изчезнали”) всички отправни точки: знаци, дървета, магазини, форми, цветове, специфични миризми, които могат да улеснят намирането и разпознаването на мястото, като се избегне рискът от обиколни пътища. Това е най-вече за тези, които лесно губят ориентация, които имат двигателни или зрителни проблеми, или които се уморяват лесно, а също и за тези, които имат трудности в общуването (на вербално или слухово ниво) и биха имали затруднение да потърсят информация.

Организаторът трябва добре да прецени и точно да отбележи всички данни, които се отнасят до начина за достъп до мястото на срещата, така че всеки участник да ги оцени спрямо собствените си способности и да организира достигането си до мястото. Важно е да се поканят желаещите да участват в дейността да споделят специфичните си проблеми, за да се потърси разрешение на проблема. Може да се окаже полезно да се определи междинна среща на лесно достъпно място и после всички заедно да извървят останалия път или да се организира придвижване с коли в колона.

Ако за да се влезе в сградата, трябва да се използва домофон не забравяй да се увериш, че той е лесно разпознаваем, с четливи надписи, достъпен... и най-вече по-добре е да се определи среща на всички пред входната врата и после всички заедно да влязат вътре.

Влизане в сградата

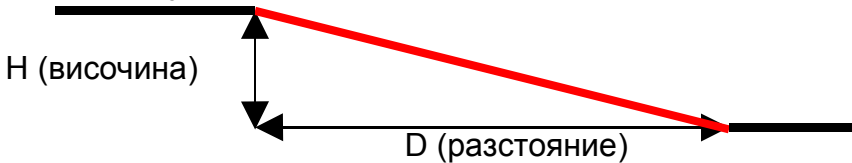

Начинът за влизане в сградата е ключов момент по отношение на достъпността, особено за тези, които се придвижват в инвалидна количка. Най-добрият случай е при вход без стълби и неравности между тротоара и входната площадка.

В противен случай, освен стълбите трябва да има и подходящо механично средство за изкачване (асансьор, елеватор, ескалатор) или ако неравността е малка, подвижна рампа с много лек наклон (по-малък от 8%), или с по-голяма дължина: имай предвид, че за да се изкачи на собствен ход стълба висока 16

см (= 0,16 метра), ще е необходима рампа по-дълга от 2 метра.

За да изчислиш наклонът на рампата в проценти, трябва да използваш следната формула:

$H \times 100$

$$\frac{D}{H \times 100} = P \text{ (наклон) \%}$$

Не забравяй да провериш характеристиките на стъпалата или стълбите и по-точно дали са обезопасени с парапет (и от коя страна).

Това са важни елементи, защото са необходими за някои хора. Не всички, които ходят, могат да изкачат наклонена повърхност ...

Но ако все пак има стъпало или къса и стръмна рампа и няма алтернатива? В краен случай хората на инвалидни колички могат да преодолеят тези препятствия с помощта на друг човек, като се използва специална техника и се внимава, за да не се преобърне количката. Тези, които могат да ходят, но трудно пазят равновесие не виждат добре, може да използват чуждо съдействие: попитай човека как можеш да му помогнеш и следвай инструкциите, без да се отклоняваш от поръчаното и без да импровизираш. Човекът е свикнал да му се помага по определен начин, довери му се.

Не мисли, че другите са винаги на твое разположение, знаят това, което трябва или разбират всяко твое изискване. Но не се притеснявай да изразяваш реалните си нужди. Хората, които не познават нас и проблемите ни, не могат да разберат изцяло нуждите ни и ги игнорират, подценяват или обратното – преувеличават. Но същото правим и ние по отношение на другите, нали? Единственият изход е да се научим да общуваме и да говорим откровенно за себе си, както и да слушаме човека срещу нас, като се уважаваме взаимно, за да се научим да се разбираме и да намерим решенията.

Винаги помни, че да предложиш да придържаш или да буташ количката може да бъде жест на любезност или помощ, но не трябва да бъде налаган, за да не се изтълкува погрешно или за да не предизвика нежелан резултат.

Не се обиждай, ако ти откажат предложението за помощ.

В случай, че се приеме или поиска намесата ти помоли заинтересования да ти обясни как да му бъдеш най-полезен, защото никой не знае по-добре от човека, който живее с проблема...

Да се върнем на проблемите, които могат да възникнат при попадане в определена среда.

Специфичен “капан” може да се окаже **изтривалката.**

Ако е поставена върху стъпало, може да се окаже препятствие за хората, които трудно пазят равновесие или имат нарушено зрение. Ако е поставена в каса, но има дълги влакна може да затрудни движението на количките, ако е изхабена или изобщо липсва от касата – още по-зле...

За щастие това са проблеми, които могат почти винаги да бъдат разрешени лесно (може да се премести изтривалката, да се обърне наопаки, да се смени с нова по-

твърда, или да се запълни със тънка, но здрава плоча и пр.)

Важното е въпросът да се вземе под внимание, защото тази дреболия може да се окаже голяма пречка или направо опасност.

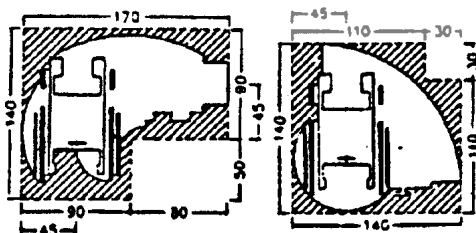
Придвижване във вътрешността на сградата (хоризонтално и вертикално)

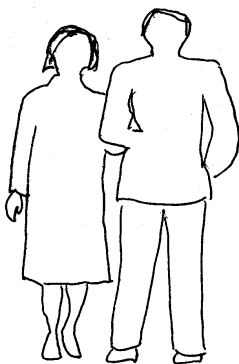
След като влезете в сградата, идва проблемът с достигането до мястото, където се провежда срещата и с пътя, който трябва да се измине – **хоризонтално и вертикално**. В този случай отново трябва да има ясни обозначения за начина и посоката на придвижване. За тези, които използват инвалидна количка или проходилка, е необходимо наличието на свободен прав коридор, широк повече от 75 см. Необходимата широчина става 90 см или даже 120 см и повече, ако

вратите или коридорите изискват
извършването на маневри или завои.

Например:

Необходимо е да има достатъчно
пространство за хората с патерици или,
които хората, които ходят с помощта на
придружител...

За хората с нарушено зрение или с проблеми на вестибуларния апарат главният риск се състои в наличието на неравности, хлъзгави подове, стръмнини, неочаквани ниски препятствия, килими и др.

Дългите разстояния с много завои могат да доведат до големи затруднение и да дезориентират някого.

Ами ако мястото е достъпно само по стълби?... трябва да се потърси друго място! Ако обаче има механични средства за придвижване като асансьор или ескалатор, трябва да се знае дали, кога и как могат да бъдат използвани и да се оценят характеристиките им в зависимост от това кой ще ги използва.

Понякога кабината на асансьора може да се окаже тясна и хората в инвалидни колички могат да използват стол на колелца. Не за всички обаче е възможно прехвърлянето.

Някои хора страдат от клаустрофобия. Най-доброто решение е да се избягват места на високи етажи.

Вътрешно обзавеждане

По отношение на **помещението**, в което ще се провеждат срещите и мероприятията на групата, трябва да се имат предвид някои от предходните мерки, но също така то трябва да е обзаведено с **мебели**, които могат да използват всички участници без затруднение.

По-точно: столовете и евентуалните работни маси трябва да бъдат от подходящ тип и с подходяща височина, и да са разположени така че да не изключват никого. Най-добре е мебелите да бъдат подвижни, но в същото време достатъчно стабилни, така че:

- ✓ между местата за седене (столове, фотьойли, дивани) да може да се постави и инвалидна количка;
- ✓ тези, които използват страничната или задната облегалка, за да се подпират, докато сядат или докато се изправят, да избегнат риска от преобръщане на стола;
- ✓ масата да позволява да се вмъкне инвалидна количка, така че тя да е стабилна и да не се преобръща;
- ✓ всеки може да намери (да избере) за себе си подходящата височина и отдалеченост от масата.

Не винаги мебелите, които изглеждат най-удобни наистина са такива... имайте предвид, че не всички се чувстват най-

удобно на фотьойл или диван. Всъщност когато мястото за сядане е много ниско и меко, в някои случаи не е подходящо за хора, които имат проблеми с тазобедрената става или за възрастни хора. Следователно, по-добре е да има възможност за избор за всеки да прецени и да реши коя е най-удачната за него позиция в съответствие със собствените му нужди.

И в този случай, както винаги, е важно да не се злоупотребява, дори с прекалена загриженост!

Условия на средата

За да може всеки да се чувства на място и да участва пълноценно в дейността, трябва да се вземат под внимание и други **условия на средата**:

- ✓ осветление, естествено и изкуствено, което не прави сенки и ослепително отражение (избягвайте повърхности, които отразяват светлината и позиции срещу светлината);
- ✓ подходяща температура и влажност на средата (проблем, който не винаги е очевиден и не винаги се налага използването на климатична инсталация);
- ✓ добра акустика, без странични шумове, ехо, кълтеж и пр.

Често всички тези проблеми могат да бъдат избегнати с малки временни изменения, например: като се затъмни или освети помещението, като ползвате настолни маси, като отворите или затворите прозорец или врата, като усилвате или намалявате отоплението или охлаждането, като използвате овлажняващи средства, като елиминирате звънене и шумове (от радио, телевизор, стационарни и мобилни телефони...), които не са свързани с вашата работа, като говорите един по един и пр. Ситуацията може да бъде подобрена още малко, ако всеки само избере мястото си.

Съществуват и други понякога “неосезаеми” фактори, които влияят на условията на средата и понякога дори застрашават възможността за присъствие на мястото или на участие в групата: миризми, дим или алергени: перушина, лепила, бои, прах и пр. По отношение на алергиите, причинени от фактори на средата не може да се направи друго, освен да се смени мястото на срещата! Когато не сте запознати с нивото на търпимост на вашите “колеги” е важно да избягвате тежки парфюми, ароматни пръчици и свещи, дори освежители (най-добре избягвайте въобще да пушите, за да се чувстват добре всички!).

Пособия и инструменти за работа

За **пособията**, необходими за извършване на съответната дейност трябва да се вземат аналогични мерки на вече изброените мерки по отношение на акустиката и осветлението.

Позицията на екрана, цветовете, използваните графични символи, височината на звука, наличието на клавиатура... всичко това са елементи, които трябва да се вземат под внимание по отношение на всеки и на неговата позиция (дори на разположението му в помещението и спрямо останалите участници) и които могат да улеснят или затруднят участието, общуването и най-

вече междуличностните отношения в групата.

По същата причина е важно да се уверите, че няма да изникнат странични неблагоприятни условия. Например: светлината, естествена или изкуствена, не трябва да пречат на видимостта на образите на дъската или екрана; бръмченето на шрайфпроектора, на компютъра или на друга апаратура не трябва да затрудняват слушането или диалога.

Когато се налага използването на специфични пособия или устройства, може да се консултирате с експерт-терапевт, който отговаря за инфраструктурата на средата, в която

биха работили хора с увреждания, за да вземете необходимите мерки, за да може всеки да използва всичко необходимо за участието в дейността.

Кафе пауза

Хранителните алергии или непоносимост към определени вещества стават все по-често срещани. Преди да организирате студен бюфет, закуска или кафе пауза, попитайте участниците дали има някаква храна или напитка, която не могат да консумират.

Тези, които имат такива проблеми, не трябва да забравят да информират организаторите самостоятелно.

Изискванията за специално меню са все по-често срещани и ако обърнете внимание на този въпрос, няма да създадете никакъв проблем.

Санитарни помещения

Един от елементите, който не трябва в никакъв случай да бъде пренебрегван и който може (трябва) да влияе върху избора на мястото е наличието на санитарни помещения, реално използвани от всички участници. Очевидно едно санитарно помещение има много различни характеристики, ако се намира в обществена сграда или в частно жилище. По аналогични причини могат да възникнат различни проблеми и по отношение на:

- **поддръжката** му (кой се грижи за чистотата? за снабдяването с тоалетна хартия и други консумативи? за поддръжката на оборудването?...)

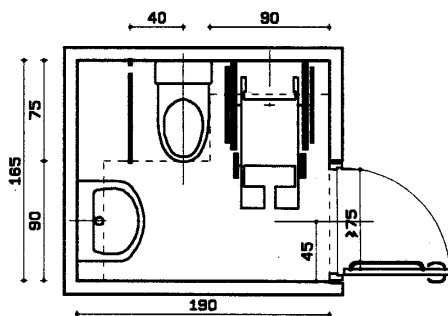
- **използваемостта** му (което може да даде голямо отражение върху въпросите, посочени по-горе: чистота, снабдяване с консумативи, поддръжка...).

Следователно проблемите, които могат да възникнат по отношение на санитарното помещение и съответните практични решения, са различни в зависимост от това дали мястото на срещите е в публична сграда или в частно жилище.

Във всички случаи е важно да се вземе под внимание следното:

- ✓ **реално използваемото място** (т.е. без вградени дръжки или други допълнителни предмети) **за влизане и**

за придвижване вътре в помещението, както и за **поставяне и използваемост** на тоалетна чиния, мивка и врата. Тук виждаш опростен примерен модел:

Имай предвид, че много инвалидни колички изискват повече пространство и в такива случаи е необходимо да се помисли и за присъствието на личен асистент и следователно има нужда от повече пространство за движение;

- ✓ използваемостта на тоалетната и мивката заедно с всички необходими принадлежности. Това се отнася и за вида на батерията (винаги избягвай батерия, която се управлява с педали!); командването на казанчето; наличието, чистотата и стабилността на тоалетната чиния, която трябва да издържи на тежестта и движенията, на които може да бъде подложена в случай, че човек сам се премества от количката върху чинията (и обратно). За да бъде преместването удобно и сигурно, височината на тоалетната трябва да е съобразена с инвалидната количка, но от друга страна може нуждите на различните хора да си

противоречат и изискванията за височината да варират от 40 до 50 см над земята.

В ситуации като нашата (временни, доколкото срещите на кръжоците ще бъдат ограничен брой) решението може да бъде намерено чрез поставянето на здраво стъпало (което може да се закупи от санитарните магазини) или, за някои, с помощта на малка масичка, столче или табуретка, които да служат за прехвърляне от количката на тоалетната чиния. Всяко подобно решение, естествено, може да бъде взето само след консултация със заинтересованото лице.

В случай, че става дума за помещение в обществена сграда, трябва да се уверите, че има обслужване на високо ниво, което гарантира отлична хигиена и функциониране на уредите, осветлението и пр.

Заслужава си да проверите и **звънеца за спешна помощ**, който в обществените сгради е задължителен, но често не работи (може да е защото е дезактивиран или изолиран) или не се знае къде звъни! При отсъствието на такъв звънец или ако срещите се провеждат в частен дом, можете сами да се организирате като използвате мобилните си телефони, които да сигнализират при евентуален зов за помощ;

✓ всички предмети да са **разпознаваеми** и начинът им на употреба **разбираем**.
Вече наблегнахме на факта, че хигиената (както и използваемостта) на помещението зависи от тези, които го използват, но за да могат всички да го оставят в добро състояние, трябва да разбират как да го използват правилно! Често тези, които използват санитарното помещение се чувстват изгубени в избора на начин командване на казанчето, кранчета, дозатори за сапун или кутии за салфетки, методи за почистване на тоалетната чиния, ключове, аларми и пр. Като резултат често се получава много трудно или дори невъзможно да се разбере

начинът на употреба на такива уреди и предмети, а понякога... е трудно дори да ги намериш! За да не създаде това на някого сериозни проблеми, би било полезно да предупредите всички за по-необичайните решения, и особено ако между вас има възрастен човек или някой с нарушено зрение, се препоръчва да направите предварителна демонстрация, за да може после човекът по-лесно да се справи сам;

✓ **наличието на допълнителни**

материали като тоалетна хартия, сапун, салфетки, санитарни пликчета, четка за тоалетната чиния с капак...

Това са нещата, които могат да се явят

като граница между едно използваемо и едно западнало санитарно помещение. За съжаление в обществените сгради, когато тези материали се изчерпат, не биват своевременно възстановени. Затова в началото на срещата се уверете дали всичко си е на мястото и в противен случай, помолете отговорното лице в сградата да се погрижи за набавянето на необходимото. Също така в санитарното помещение винаги трябва да има кошче за отпадъци (с капак), дори когато срещите се провеждат в частно жилище;

- ✓ **отсъствие на препятствия.** Килимчета (в баните в частните домове) или

постелки, разхвърляни по пода парцали и четки (в обществените сгради) могат да се окажат препятствия, особено за хората с нарушено зрение и с проблеми на вестибуларния апарат, или за тези, които се движат с помощта на инвалидни колички или други помощни средства;

- ✓ **наличието на стабилни парапети и дръжки.** За да се осигури стабилност на всички при преместване или смяна на положението на тялото (от изправено в седнало и обратно) може да са необходими приспособления, които предлагат сигурна опора.

В обществените сгради е необходимо да има дръжка непосредствено до

тоалетната чиния. Ако обаче се събирате в частно жилище, където няма такава дръжка, трябва да се уверите, че има други приспособления, които могат да изпълняват същата функция (например первазът или ръбът на мивката) като не забравяте, че трябва да се гарантира сигурност на човека, който ще се подпира на тях: абсолютно забранено е да се използват халките за кърпи, нестабилни подвижни предмети, дръжки на шкафчета...

Възможно е да се намерят (или под формата на пособия за хора с увреждания, или под формата на оборудване за яхти) малки лепящи се дръжки, които лесно могат да бъдат

поставени и премахнати: не забравяте да вземете необходимите предпазни мерки! Други помощни приспособления, които могат да бъдат полезни в санитарното помещение са местата, на които човек може да си остави различни предмети, които държи в ръка: бастун, патерици, тоалетна хартия, салфетки, сапун, мобилен телефон или чанта. За целта може да послужи табуретка, столче или масичка на колелца, стига съответният предмети да не се превърне в ново препятствие, за тези които го използват...

Не забравяйте, че в крайна сметка трудно ще се намери съвършената за всички тоалетна и все пак е добре да направите

описание на основните характеристики на помещението (широчина на вратата, свободно вътрешно пространство, височина на тоалетната чиния) на заинтересованите и да предложите предварителен оглед на мястото на тези, които биха имали затруднения при използването му.

Ако не намерите решение, което позволява на всички да използват помещението, ще се наложи да смените мястото на вашите срещи.

Ти познаваш най-добре изискванията си по отношение на тези проблеми, както и ограниченията, с които може да се сблъскаш и начините, по които можеш да преодолееш такива ситуации, които противоречат на твоите нужди. За да избегнеш неприятни изненади, особено ако използваш инвалидна количка, е много важно да се информираш навреме и в подробности за характеристиките на санитарното помещение и ако е възможно направо да го огледаш на място. Така ще можеш да прецениш заедно с организаторите евентуалната необходимост от внасяне на малки подобрения или от смяна на мястото на срещите на

групата. Измежду възможните решения прецени дали не е подходящо да донесеш със себе си допълнителни помощни приспособления, с които разполагаш (например по-малка инвалидна количка в сравнение с тази, с която се движиш по улицата), като помолиш организатора да ти помогне да извършваш транспортирането всеки път.

Във всички случаи, дори и да не използваш инвалидна количка, но знаеш, че може да имаш затруднения (например ако имаш нарушено зрение), ти препоръчваме предварително да опознаеш мястото и приспособленията, с които разполага.

Личен асистент

Някои инвалиди са придружени от личен асистент. Понякога той изпраща човека и после идва да го вземе. В други случаи обаче стои при него през цялото време, за да му помага да пише, да яде и всичко друго необходимо. Личният асистент не участва в дейността (освен ако не е предупредил предварително) и следователно няма нужда да бъде включен, но трябва да се има предвид един човек в повече (за място, напитки и пр.). Избягвай да се обръщаш към асистента вместо към участника, но... помни, че асистентът е човешко същество, а не спомагателно пособие!

От кого да потърсим съдействие

Тъй като не можем да дадем изчерпателен списък с всички институции и организации, към които можете да се обърнете за допълнителна информация, ви припомняме, че много често даденият човек принадлежи към някаква асоциация, която може да окаже помощ (например служби за придружаване до мястото на срещата или за лични асистенти), а в други случаи може да се обърнете към съответната общинска служба. Първият източник на информация разбира се е самият човек, който най-вероятно вече е изпадал в подобни ситуации и може да планира заедно с вас всички необходими действия.

Част втора

Интернет и достъпността: въпрос на интерпретация. От Рита Бенчивенга

Предговор: към кого се обръщаме

Специален закон (L.4/2004¹) в Италия урежда въпроса с достъпността на уеб страниците на публичната администрация. Поради това хората, които изработват уеб сайтовете за публичната администрация, трябва да се съобразяват с много по-сложни и комплексни текстове в сравнение с тези, които са използвани за реализацията на проекта SCATE.

В действителност чрез тези страници се обръщаме към всички, които за целите на

---

¹ Закон 9 януари 2004, №. 4 "Разпоредби за улеснение на достъпа на хора в неравностойно положение до информационните технологии" публикуван в *Gazzetta Ufficiale* бр. 13, 17 януари 2004

даден кръжок или други неформални образователни дейности, решат да изработят уеб сайт, който описва дейностите на кръжока и резултатите от него. Припомняме, че достъпната за хора с увреждания версия на един уеб сайт може и трябва да бъде идентична на недостъпната версия. Модификациите опират до съобразителността на автора. Естествено е необходимо разбиране на значението на Интернет комуникацията, както и на етичните ценности, които признават правото на всички на достъп до информация, на общуване с останалите и на обмен на знания.

Ще се опитаме да обясним вижданията си с по-прости примери, без да използваме

специализирана терминология, защото всеки уеб сайт трябва да бъде достъпен, без да се налага да се прилагат закони. Ще предложим няколко елементарни правила, за да гарантираме максимална достъпност до цялото съдържание на сайта. Който иска да се задълбочи в тази област и да достигне оптимално ниво на достъпност, ще намери на пазара и в Интернет пространството, множество текстове, които ще му предоставят необходимата информация².

---

² Цитираме като начало и като отправна точка сайта www.diodati.org на Микеле Диодати, съдържащ технически текстове за W3C, както и статии, ръководства и различни писмени разработки които отделят особено внимание на достъпността. Отлично ръководство за текстовете е “Мрежата е за всички” на Антонио Каподуро и изданията e-contentmedia www.econcent.net, (откъдето са вдъхновени много части от настоящия наръчник)

С навлизането на Интернет се установи един парадокс. Информацията в електронен формат е по-достъпна от тази на хартиен носител, тъй като хората в неравностойно положение. Благодарение на новите технологии могат да “преведат” съдържанието, което се намира в Интернет, в съответния разбираем вид, за разлика от традиционните текстове на хартиен носител, които могат да бъдат само прочетени. С други думи електронният формат на текстовете може да се преведе много по-бързо и да се преобразува в друга сетивна форма, разбираема от хора с конкретни нужди. Но за тази цел е необходимо още в етапа на планирането да се избягва

създаването на комуникационни бариери в една среда с много потенциални предимства за хората в неравностойно положение.

***Достъпността за усъвършенстване
на интерпретацията***

Преди да изложим техническите детайли е важно да се спрем на някои моменти, които често убягват на дизайнерите на комерсиални уеб сайтове. Уеб дизайнерите обичат и разбират Интернет пространството, но не познават проблемите, които могат да срещнат, хората в неравностойно положение. Когато проектираме уеб сайт, си представяме, че той ще се разглежда от потребители, които стоят пред компютър с

клавиатура и мишка, докато се намират в стая, влак или понякога в чакалня, и по-рядко на открито.

Приемаме за дадено, че тези хора виждат екрана и могат да прочетат или да наблюдават това, което е изобразено на него.

Действителността не винаги е такава: “интерпретаторите”³, които позволяват достъпа до съдържанието на уеб страницата може да бъдат от най-различно естество. Те не винаги са свързани с физическите затруднения на даден човек: могат да бъдат трудности, свързани със средата, в която се намира

---

³ Правилният термин за “интерпретатор” е “човеко-машинен интерфейс”. Спряхме се на думата интерпретатор, защото ни изглежда по-позната като термин и защото концепцията за интерпретация е ключът към разбирането на концепцията за достъпност в страниците, които следват.

човекът (слаба светлина, шум, необходимостта постоянно да се мести от едно място на друго, заети ръце, възпрепятстващи ръчното управление на компютъра и пр. и пр.)

Монитор, поставен на маса в една стая, свързан чрез кабели с клавиатура и с мишка, както и с кутията, която съдържа твърд диск и други устройства, все още е реалността за по-голямата част от хората, които използват Интернет, но достатъчно е да помислим колко различна е ситуацията, в която се намират хората които използват преносим компютър с безжична връзка, за да си дадем сметка, че трябва да променим схващанията си за

това как се използва съдържанието на глобалната мрежа.

Използваме софтуерни продукти, улесняващи изработването на уеб страници, които ни позволяват да се съсредоточим директно върху графичния аспект на сайта (Front Page на Microsoft или DreamWeaver на MacroMedia, само като два примера) и мислим, че зрението е пътят до мрежата и че всеки може да види страницата като нас: не отчитаме факта, че страницата може да бъде слушана или именно “интерпретирана” по друг начин.

Тъй като принципно нямаме проблеми с конкретни движения, когато планираме действията, които посетителите на сайта

трябва да извършват на страницата (например да запълват текстови полета или да кликат върху икони), мислим, че всички използват клавиатура или мишка, или приемаме за даденост, че знаят как да ги използват.

В действителност, когато проектираме уеб страници ние не “построяваме обект”, който е еднакъв за всички, а “описваме една концепция” (чрез текстове, изображения и звуци) по наш начин.

С други думи, при дадено съдържание, ние предлагаме нашата интерпретация: трябва да имаме предвид, че другите хора може да изберат други начини за интерпретация на едно и също съдържание. Разнообразието от

“интерпретации” на уеб страниците може да се дължи и на приложението на различни софтуерни продукти за навигиране, операционни системи или просто различни приложения за визуализация.

Следователно, ако това, което ни интересува е да направим съдържанието на нашата уеб страница разбираемо за възможно най-голям брой потребители, тогава още в етапа на проектирането трябва да се отчете фактът, че тази страница може да бъде “използвана” по различен начин в зависимост от различни предпочитания и нужди.

Съдържанието на страницата не обхваща само текстовете, но също така и

картинките и графичните изображения. Схващането, че само “писмените” текстове са достъпни е отживелица. Всякакво съдържание на дадена страница трябва да бъде използваемо от всички. Когато слагаме изображения на един сайт, искаме да предадем някакво послание (дори изображението да е общо и да има предимно естетическо и/или визуално предназначение, например да улесни прочитането на някой дълъг текст и да го направи по-разбираем): ако изображението не може да бъде видяно, какво друго алтернативно описание може да остави потребителя със същото усещане, така че той да получи същото послание? Бихме могли да приложим

текстово описание към изображението, за да обясним значението му на всички онези, които не могат да го “визуализират”.

Искаме един визуален сайт, защото предава емоции или защото предпочитаме да се изразяваме чрез образи, а не с думи?

Да се опитаме да си представим какво съобщение може да предаде същите емоции или да покаже какво искаме да изразим: аудио запис? Писмен текст?

В тези случаи трябва да се опитаме да опишем усещането, което искаме да създадем, а не самото изображение. Ето някои примери за безсмислени описания на изображение, което не можем да

видим: “участници в хокей мач”;
“катедралата в Орвието”; “Име и
Фамилия” на човек; и др.

Физически и сетивни затруднения

Навигирането в Интернет може да бъде възпрепятствано от проблеми от различно естество:

- зрителни или слухови затруднения (сетивни)
- затруднение или невъзможност да се използват горните крайници, особено ръцете (двигателни)
- дефицит в познавателната сфера, който пречи на правилното

разбиране на посланията, предавани
посредством Интернет⁴

Слабо зрящи хора

Хората с нарушено зрение използват монитор като всички останали, но имат нужда от подобрение на качеството на образа (какъвто и да е той: текстове, снимки, рисунки и пр.): могат да постигнат това като просто уголемят шрифта на използваните символи (а а), или да използват софтуерни продукти, които увеличават размера на всичко, когато се

---

⁴ По отношение на тази категория решихме да разгледаме в дълбочина един много специфичен аспект, който илюстрира как правилата за достъпността на глобалната мрежа в някои случаи са различни от общо приетите. До сега само три сайта следват тези специфични правила и освен това ни се стори важно да направим възможна видимостта на една група от хора, която рискува да остане още по-дискриминирана. *Виж раздела за афазията.*

покаже на екрана (пр. Magnifier), или също така като сменят цветовете, за да улеснят визуализирането на някои части от видео-материала.

Що се отнася до Интернет, възможността да се уголеми шрифтът на текста в браузера, може да бъде от голяма полза за хората с нарушено зрение; тази операция може да бъде извършена с кликане върху бутона “*преглед*”, след това “*шрифт*” и оттам избор на “*голям*” или “*много голям*”.

По отношение на избора на цветове, трябва да се има предвид, че далтонистите не разпознават червения и зеления цвят, които следва да се избягват, особено ако искате да

предадете важно съобщение като:
“кликнете върху зеления бутон, за да
разберете...”.

Изцяло незрящи хора

Потребителите, които не виждат, не използват монитор, но си служат с програми, които “интерпретират” съдържанието на съобщението по алтернативен начин. Четците на екрана или т.нар. Screen Reader позволяват съобщението да бъде предадено в аудио формат. В този случай може да се използват гласови синтезатори или Брайлов дисплей.

Интернет и глобалната мрежа са допринесли много за прехода от една текстова оперативна среда, лесно използвана от устройствата за интерпретация за слепи, към една среда от графичен вид. Първият проблем, с който се сблъскват незрящите, е че уеб страниците са изработени с идеята да бъдат видени (и дори прочетени) с един поглед, който обхваща цялата страница и свободно се движи по нея от едно място на друго. Но устройствата, които описваме, “интерпретират” това, което се появява на екрана в някаква последователност.

Обикновено на уеб страниците са представени много изображения, които

следва да бъдат “обработени ръчно”, за да се извърши някакво действие, например да се премине на следваща страница, да се попълни формуляр и пр. Устройствата, на които се спираме, могат да срещнат много затруднения при интерпретирането в аудио или друг сетивен формат на това, което излиза на екрана, ако уеб дизайнерът не е помислил за достъпността на сайта.

Темата за достъпността на хора със сетивни затруднения е останала широко пренебрегната от по-голямата част от уеб дизайнерите, докато не се появи друг фактор, който доведе до необходимостта много потребители да използват аудио формат, за да разбират съдържанието на

уеб страниците: тези, които използват устройства за достъп до Интернет, когато се намират в автомобил или в друго транспортно средство, или използват различни от монитора изходни устройства (например мобилен телефон) и имат нужда от информация, предавана в аудио формат или на много малък екран.

Хора с увреден слух (частично или изцяло)

Хората, които имат проблеми със слуха могат да си служат с текстове, които заместват звука или със субтитри (когато материалът е филмов).

При хората с вродена глухота могат да възникнат проблеми от друго естество, защото понякога те имат езикови

затруднения и не винаги разбират писмените текстове, особено по-абстрактните или тези, които са написани по сложен начин.

Хора със затруднена моторика

За разлика от предишните случаи, хората със затруднения от физически характер (невъзможност да се използват или да се контролират горните крайници, по-точно ръцете) нямат проблеми с четенето или чуването на това, което се появява на екрана, но срещат трудности при използването на входните устройства (клавиатура и мишка).

Най-популярните решения на проблема са:

- Клавиатура с по-големи клавиши, за тези, които трудно контролират пръстите си при премествания на много малки разстояния както е при обикновената клавиатура, или обратното,
- много малки клавиатури за хора, които могат да извършват само много ограничени движения;
- поставяне на решетки от плексиглас върху клавиатурата, за да се избегнат случайни натискания на няколко клавиша едновременно;
- приспособления за чувствителността на клавишите, така че продължително или повторено няколко пъти за кратко време

натискане да не дава като резултат повторно изписване на една и съща буква (аааааааа вместо а), като по този начин се отчита времето за реакция и скоростта на движение на хората;

- могат да се използват и сензори - прекъсвачи от типа включен/изключен, които позволяват да се изпрати команда на дадено устройство. Имат най-различни форми и за да бъдат активирани може да изискват различни степени на сила или методи: чувствителни към страничното движение на очите или на снижаването на клепачите, които могат да бъдат активирани при

странично преместване, например с леки движения на главата, при натиск или при докосване. Сензорите могат да бъдат единични или множествени, като последните позволяват да бъдат осъществени до пет функции. Дори в случай на големи затруднения на двигателния апарат обикновено е възможно да се намери поне едно произволно действие, което не изисква голямо усилие и съответно да се намери подходящият сензор. Тези средства позволяват дори да се използват графичните обекти, изобразени на страниците като бутони, икони, скрол барове и др.

- Съществуват и други посочващи устройства освен мишката. Задействат се чрез сламка или чрез докосване на вертикални панели (чувствителни прозрачни панели, които се монтират пред монитора) с движения на главата или на устата или чрез движенията на очите, чрез сензори или софтуерни продукти предназначени за целта, които изпълняват функцията на бутона на мишката и на двоен ляв клик (за тези, които могат да местят курсора по екрана, но не могат да кликат върху бутоните). Възможно е да се използват повече от един едновременно.

Възможно е да се използват специални програми, които показват на екрана клавиатура, която може да се управлява със сензори.

- Съществуват и програми, които разчитат гласови съобщения (за задаване на команди на компютъра чрез говор).

Уеб дизайнерите трябва да имат предвид, че могат да улеснят потребителите със затруднена моторика като прилагат някои тънкости: когато е възможно да избягват необходимостта да се използва мишка за четене на много дълги страници (цялото съдържание на една страница трябва да излиза на един екран); да не използват

прекалено малки бутони, които затрудняват позиционирането на курсора върху тях; не поставяйте много линкове прекалено близо един до друг (по същата причина).

Изложеното дотук показва какви технологични възможности има за подобряване на достъпността на Интернет.

За съжаление използването на тези технологии често е възпрепятствано от самата структура на уеб страницата, ако съответните технически решения не са използвани още при създаването ѝ.

Достъпността може да се подобри непосредствено, ако се използва

техниката на универсалния дизайн. Примери за универсален дизайн са субтитрите на филмите или използването на допълнителни образи към говорните обяснения.

Технологиите и универсалният дизайн правят Интернет по-достъпен за всички като предоставят алтернативи за малките екрани на мобилните телефони, както и при заместването на изображенията с текст в случаи на връзка с по-ниска скорост.

Достъпните уеб страници достигат до много по-широк кръг потребители. Няма смисъл да припомним, че докато потребителите, които имат затруднения, дължащи се на средата или на

интерфейса, който използват, ще изпитат само временно неудобство, за разлика от потребителите, които са постоянно ограничени.

Често използван аргумент за убеждаване на уеб дизайнерите да изработват достъпни сайтове е, че страниците, които имат по-малко изображения е по-лесно да бъдат индексирани и по-лесно се намират чрез търсачки.

Някои браузери не показват изображения (защото така са програмирани или поради техническа невъзможност). Следователно страници с по-малко изображения са по-подходящи.

Все пак напомняме, че тези аргументи са валидни най-вече за изработване на

комерсиални сайтове или за сайтове, предназначени за по-широк кръг потребители и се конкурират с други подобни сайтове.

Дизайнерите на малки сайтове на специфична тематика, на лични страници или на страници на малки предприятия или асоциации са по-безразлични към този проблем, тъй като целта им не е да се класират на първите места при пускане на търсачката, особено ако това означава да се лишат от важни изображения отнасящи се до дадената тема. Един от най-силните аргументи в полза на достъпността на сайтовете е, че колкото повече хора посещават сайта, толкова повече сайтове ще имат потребители.

Припомняме, че този въпрос има отношение към пазар, на който важат неписани правила: трудът необходим да се направи един търговски сайт достъпен е огромен, включително и от гледна точка на разходи и малкият процент хора с увреждания, които могат да попаднат там отблъсква хората, които инвестират в реализирането на уеб сайта.

Най-важният аргумент според нас е, че трябва да се абстрахираме от цифрите, защото хората с увреждания заслужават да бъдат оценени на етична, а не на комерсиална основа.

Валидатори

Напомняме, че съществуват софтуерни продукти, предназначени за проучване на

уеб страниците за наличие на бариери за достъпност и когато е възможно директно поправят грешките или помагат на автора на сайта, ако е необходимо лично той да направи измененията.

Да не забравяме също, че оптималното решение е оценката да е направена от човешко същество и да е подкрепена от резултатите, получени от проучванията. Има сайтове, които нямат възможност да осигурят необходимите условия за достъпност, но въпреки това са използвани от всички.

Важно е да се знае, че всички тези аргументи са базирани на препоръките, които накратко ще изброим по-долу, имат по-скоро препоръчителен характер.

Крайната цел не е сайт, който има “сертификат” за достъпност (не става дума за сайтове на публичната администрация), а да се подобри където е възможно достъпността на сайта.

Препоръки за достъпност

Тези, които желаят да проектират достъпни уеб страници със сигурност ще се сблъскат с директивите WAI (Web Accessibility Initiative - *отнасят се до достъпа до електронна информация за хора с увреждания*), които издават препоръките. В тези директиви се говори не само за хора с увреждания, но и за хора, които са ограничени по някакъв начин от средата, в която се намират.

По точно: “ Главната цел на тези препоръки е да се насърчи достъпността. Спазването на препоръките на WAI, спомага за постигането на достъпност на уеб страниците, за да станат те по-лесно използвани от всички потребители, независимо от конкретния използван интерпретатор (например обикновени браузери, браузери, работещи с разпознаване на гласови команди, мобилни телефони, персонални компютри за автомобили и др.) или от евентуални ограничения, които могат да попречат на работата им (например шумна среда, много слабо осветени помещения, прекалено силно осветени помещения, среда, в която се изисква и двете ръце на

човек да са свободни по всяко време и пр.) Съобразяването с тези препоръки ще позволи на потребителите да намират информацията в глобалната мрежа по-бързо. Препоръките не забраняват на уеб-дизайнерите да използват изображения, видео материали и пр., а само дават предложения за по-добри решения, така че мултимедийното съдържание на страниците да е достъпно за по-широк кръг от потребители.”⁵

Да разгледаме накратко 14-те препоръки, разработени от WAI. Правилата, цитирани в препоръките са с различен приоритет: ако авторът на сайта не се съобрази с приоритет №. 1, това ще възпрепятства

---

⁵ Комюнике Министерство на Публичната Администрация, 13 март 2001, №. 3/2001

някои категории хора с увреждания да си служат с уеб документи; неспазването на приоритет №. 2, възпрепятства някои потребители да се запознаят със съдържанието на сайта; ако не се спази приоритет №. 3, означава, че достъпът до част от информацията ще бъде ограничен.

Искаме да уточним за читателите на нашия наръчник, които имат добри технически познания, че става въпрос за препоръки, които трябва да се следват, за да бъде съдържането на сайта по-достъпно (WEb Content Accessibility Guidelines (WCAG)). Няма да се спираме на препоръките, адресирани до тези, които разработват приложения, базирани

на XML – XML (XAG – XML – XML Accessibility Guidelines); на тези, адресирани до програмисти на навигационен софтуер (User Agent Accessibility Guidelines (UAAG)) и на тези за програмисти на авторски софтуер:

Препоръки за достъпност на уеб страница (Authoring Tool Accessibility Guidelines (ATAG))

С най-прости думи, обръщаме се към тези, които искат да създадат уеб сайт, състоящ се от малко страници, свързани помежду си с външни линкове, съдържащ текстове, изображения, документи, които могат да бъдат записани. Те трябва да имат само елементарни познания върху HTML, за да могат да променят сайта,

дори ако за изработването му е необходимо използването на програми като Front Page на Microsoft, Dreamweaver на Macromedia и пр.

Правилата на WAI⁶ схематично могат да бъдат представени по следния начин:

- 1) Предоставяйте еквивалентни алтернативи на аудио-визуалното съдържание чрез интегративни форми на съдържание или специфични писмени етикети;
- 2) Не разчитайте само на цвета;
- 3) Използвайте маркери (Html тагове) и Css файлове, по подходящ начин;
- 4) Използвайте ясен естествен език;

---

⁶ <http://www.w3.org/TR/WCAG10/> на английски език. На италиански език, <http://www.diodati.org/w3c/html401/cover.html>

- 5) Използвайте таблици, които се трансформират в ясна последователност;
- 6) Уверете се, че страниците, при които се използват нови технологии се трансформират в ясна последователност;
- 7) Уверете се, че потребителят може да следи промените в съдържанието с течение на времето;
- 8) Осигурете директен достъп до потребителския интерфейс;
- 9) Проектирайте, така че да гарантирате независимост от средството за визуализация (обикновено браузера);
- 10) Използвайте временни решения за достъпността;
- 11) Съобразявайте се с технологиите и препоръките на W3C.org;

12) Предоставяйте насочваща

информация;

13) Изработвайте ясни механизми за

навигация;

14) Уверете се, че документите винаги

са ясни и лесни за разбиране.

За по-задълбочен прочит на правилата препоръчваме да се консултирате със специализирана литература. Тук излагаме само общи препоръки за всеки, който може да направи елементарен уеб сайт.

Използване на символи

В текстовете, например, е по-добре да се избягват гласните букви с ударение и да се спазват стандартите на ASCII кода (American Standard Code for Information

Interchange). (В ASCII таблицата се намират кодове на символи, главните и малките букви, пунктуацията, аритметичните символи и други символи (@, #, и пр.) Тъй като е изготвена на английски език, не включва ударените гласни, които не присъстват в английската азбука).

Всички въпроси, касаещи символите, цветовете и контрастите са важни само за слабо зрящите и за тези, които имат трудности при разпознаването на цветовете. Добре е да се избягват и стеснени шрифтове (Impact, Juice, Matisse и др.) и стилизираните шрифтове (Matura, Lucida Handwriting и др.) Трябва да се

избират шрифтове като Arial, Veranda, Tahoma с размер 14.

За всички символи е по-добре да се избягва курсивът за разлика от удебеления шрифт, който дори се препоръчва. За незрящите не съществуват подобни пречки, тъй като “интерпретаторите” могат да разчитат без грешка всякакви символи и цветове (дори бял символ на бял фон не би представлявал проблем).

Име на файловете

Всяка страница от сайта представлява файл във HTML формат и има свое име. Желателно е да се избират имена не по-дълги от 8 малки букви и разширението не трябва да съдържа повече от 3 букви (т.е.

HE .html, A .htm). Естествено, трябва да се внимава краткостта на името да не е за сметка на яснотата на значението му (избягвайте имена като page01.htm, page02.htm и пр). Не се допускат специални символи освен символа “_” (долна черта или “Underscore” на английски).

Оптимизация

Не правете сайтове за специфична версия на даден браузер или конкретна резолюция на екрана. Навигационните софтуерни програми са различни и не всички позволяват едно и също визуализиране на сайта. Например, ако страницата е оптимизирана за резолюция 800x600, потребител, който е настроил

резолюцията на екрана си на 640x480 трябва постоянно да променя опциите на браузера, за да разглежда страницата (неудобство за всички, но особено за хората, които трудно си служат с мишка и клавиатура).

Време за зареждане на страницата

Идеалният вариант е да не се изработват страници по-“тежки” от 32 kb заедно с кода и включените обекти. Някои потребители имат по-бавна връзка или по-стари модеми, някои искат много набързо да разгледат страницата, за да решат дали да я “четат” цялата или да продължат да търсят.

Ако на страницата има документи за теглене, постарайте се да не са

прекалено обемни, като посочите точния размер на файла в байтове, така че потребителят да знае предварително колко време ще му отнеме тегленето.

Връзки

За да поставите линк, трябва към него да съставите предварително текст, който е разбираем дори извън контекст; ако това не е възможно, препоръчваме да използвате атрибута “title”, за да му придадете значение.

Често срещаният бутон с надпис “кликнете тук” трябва да се избягва по две причини: винаги е по-добре да обяснените съдържанието на линка и също така да не създавате трудности на тези, които “слушайки” страницата, не

могат да следват указания, съдържащи пояснения като “тук”.

Фреймове

Не използвайте фреймове. Обяснението, което можем да дадем е сложно и ще отнеме много страници. Ако искате да разберете техническите пречки един незрящ потребител да се справи със сайт с фреймове, ще намерите нужната информация в специализираната литература и в Интернет. Тук само гарантираме, че сайт с фреймове не е достъпен, затова фреймовете трябва да се избягват.

Избор на цветове

Трябва да има ясен контраст между цвета на фона и цвета на текста. Текстът и графичните обекти на страницата трябва да са лесни за разбиране, дори когато се разглеждат черно-бели.

Не трябва да се свързват цветовете с указания: потребителите, които не различават някои цветове (например червено и зелено при далтонистите), няма да ги разберат.

С остаряването всички стават много чувствителни към синия цвят.

Последна забележка по този въпрос: комбинирането на синьо и червено има неприятен ефект и прави прочитането по-трудно за всички.

Обекти

Освен текст, страниците могат да съдържат изображения, аудио и видео файлове, таблици, формуляри и пр., които се наричат “обекти”. Как обектите да станат достъпни? Като им се придаде алтернативен еквивалентен изглед: описание на изображенията, описателни текстове за видео файловете и пр.

Ако по някаква причина е невъзможно да се направи достъпна уеб страницата, като крайна мярка е възможен вариантът да се изработи достъпна алтернативна версия, която съдържа само текста. В такъв случай е важно да сте сигурни, че потребителят може по всяко време да

премине от едната версия на сайта в другата.

Анимации

Анимации, при които кадрите се сменят прекалено бързо и насечено, може да се окажат опасни за епилептици.

По принцип е препоръчително да се избягват анимирани файлове с разширение gif, опресняване с рефреш и други обекти, команди, приложения или маркери, които предизвикват смущения и неочаквани движения на страницата.

Таблицы

Много е сложно за начинаещите или непрофесионалистите да направят таблиците достъпни. Тук ще се ограничим до препоръката да не се използват таблици за форматиране на текстове, за да не се затрудни достъпността на принципно прости страници.

***Достъпност на мрежата. Един
специфичен случай – хората с
афазия. От Алесандра Тинти***

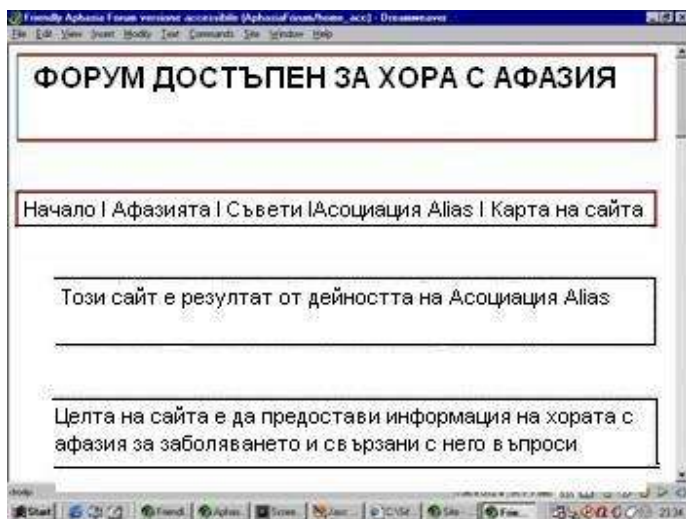
Предговор

Аспектите, свързани с проблемите на придобит дефицит в познавателните способности са по-малко изучавани и поради голямото разнообразие от възможни ситуации, които се включват в термина “дефицит в познавателните способности”. В тази категория попадат хора, които имат умствени затруднения, свързани с остаряването, трудности при разбиране, умствена изостаналост и неврологични патологични увреждания, по-точно затруднено възприемане на

информация (например при черепни травми) така както изолирани когнитивни дефицити или разстройство на речта. Мозъчното увреждане може да причини многобройни смущения, които са много индивидуални и включват способността за координиране на движенията, за говорене, за четене, за помнене, мислене или вземане на решение...

Потребителите, които страдат от такива проблеми ще бъдат много затруднени в разбирането на сложни сайтове, или сайтове в които има бързо движещи се обекти, защото способностите им не им позволяват да разбират докрай всички аспекти от информацията, изнесена на сайта. В този случай, вместо текст е по-

добре да се използва някакво изображение, което улеснява навигирането в мрежата.

Особен случай, на който се обръща малко внимание, когато става дума за достъпност на глобалната мрежа за умствено изостанали хора, е този на хората, страдащи от афазия⁷ - разстройство на речта, причинено от мозъчно увреждане, което се появява в следствие на инсулт. Афазията влияе на способността за говорене или за разбиране на чуждата реч, за писане или за четене.

---

⁷ За информация може да се консултирате със сайта на Асоциация ALIAS www.aphasiaforum.com – първият и единствен портал на италиански за афазията, който освен че дава голямо количество информация за проблема и съществуващите ресурси, предоставя и достъпна версия (http://www.aphasiaforum.com/home_acc.htm), структурирана според международно приети препоръки и използвана от хората, страдащи от афазия.

В някои случаи към това се добавят и зрителни проблеми, свързани с получен инсулт или с остаряването, затруднена моторика, което възпрепятства използването на мишка, както и частична парализа и съответната необходимост от използване на недоминиращите горни крайници за управление на компютъра. Благодарение на структурните си характеристики глобалната мрежа предлага някои допълнителни възможности на хората с нарушения на речевите способности. Става дума за възможности, които биха могли да променят ситуацията в сферата на правото на достъп до информация на хората, страдащи от афазия. Имаме

предвид, например, система от икони, която по-голямата част от браузерите използват, за да позволят на потребителя да се прехвърля от една страница на друга... достатъчно е да кликне отгоре, за да активира определена функция. Отчитаме и многото изображения, съдържащи се в уеб страниците и позволяващи разбирането на някои “значения” на потребителите, които имат затруднения при прочитането на текста. Също така, ако помислим, че хората с нарушени речеви способности, за да преодолеят проблемите си, избират алтернативни методи (напр. използване на различни комуникационни канали при “получаване” на съобщения и пр.)

веднага разбираме, че Интернет може да се окаже решаващ фактор...

Например, Интернет предлага възможността за получаване на съобщения във визуален формат и в статична форма, които иначе се получават по слухов канал и в бърза последователност (това е оптимален вариант за тези, които имат нужда от дълго време, за да асимилират информацията).

И накрая да не забравяме, че въпреки обвиненията на скептиците, Интернет, чрез своите форуми, електронни пощи или чатове, представлява още една възможност за създаване на социални контакти, които иначе са трудно

осъществими; докато в Италия се вихри
дискусията за “студеното” общуване, ви
припомняме, че в САЩ Интернет е
позволил на милиони хора, страдащи от
афазия и сходни заболявания да влязат
във връзка помежду си и да обменят опит,
съвети, адреси...

Важно е хората с нарушена способност за
разбиране да имат достъп до
информацията на глобалната мрежа.

Посвещаваме цяла глава на този
специфичен случай, тъй като препоръките
за достъпност на сайтовете не са изцяло
приложими за сайтове, които са
адресирани до хората с афазия или, които
искат да ги включат сред потребителите

си, както може да се окаже случаят с кръжоците, организирани за хора с нарушена способност за разбиране. В някои случаи, за да бъде един сайт достъпен за потребители, страдащи от афазия, се препоръчва точно обратното на разгледаното в предишните случаи. Това не означава, че трябва да се направи избор, който изключва някоя група за сметка на друга. Могат да се обединят критериите и когато се налага да се направи избор, както обикновено се правят две алтернативни версии. И накрая, уеб сайт, достъпен за хора с афазия, може да се окаже много подходящ за по-широк кръг от потребители: помислете за хората,

страдащи от дислексия, за чужденците, за ниско образованите, които биха изпитали същите затруднения и за които може да се окаже еднакво полезна една “семантично достъпна” версия на уеб страница. В Италия все още не е достатъчно осъзнат този проблем, но всички са съгласни, че трябва да бъдат задоволени информационните и комуникационните нужди на ВСИЧКИ.

Препоръки

По отношение на информацията за проблемите, касаещи използването на технологиите от хора с нарушена способност за рабиране, Асоциация ALIAS е разработила собствения си сайт

според препоръките на Инженерен Рехабилитационен Център за изследване на Универсален достъп до телекомуникации към Световния Институт за Увреждания (WID) и на проекта “Достъп до глобалната мрежа на хора, страдащи от афазия” на Линда Уорал и Дженифър Ийган от Отдела за изследване на остаряването и проблеми в общуването към Университета на Куинсланд.

Благодарение на този проект станаха ясни и други аспекти, които заслужават внимание като неопитността на възрастните хора при използването на компютър, икономическите затруднения, дължащи се на загубата на работа и оттам невъзможността да се снабдят с

модерни технологични средства....

Поради затрудненията, които изпитват хората, страдащи от афазия, да разберат информацията, съдържаща се върху лист хартия или на екрана, е необходимо да се направят подобрения и изменения, за да се спази правото на информация и за тази категория субекти.

Следователно трябва да променим начина на писане и представяне на информацията така че хората, страдащи от афазия да могат да я разберат. За щастие Интернет предлага повече възможности за това. Например, системата от икони на някои браузери може да подобри способностите за навигация на много хора. Хората с

афазия могат да бъдат напълно способни да навигират, да разглеждат менюта, да кликат върху линкове и пр.

Ако искаме да направим достъпен сайт за хора, страдащи от афазия, трябва да помним следните неща:

1. да пишем с прости думи, като използваме голям шрифт;
2. да оставяме много празно място (да не изпълваме цялата страница с текст);
3. да използваме изображения, които помагат за разбирането на текста;
4. да предвиждаме по-дълго време за четене от нормалното (в случай на движещи се текстове);

Следователно уеб дизайнерът има важната роля да осигури добър стандарт на достъпност, като следва следните препоръки:

Форматиране

- Изгледът на страницата трябва да е в една колона, или най-много две с големи полета между колоните. Пotesните колони помагат да се избегне трудността, която се среща при четене на дълги редове. Използването на бели полета улеснява четенето на страниците. Използването на рамки помага да се разграничават различните раздели и графични изображения.

- Поставяне на заглавия на всички раздели и страници отново за улеснение на прочитането на текстовете;
- да се избягва използването на банери, реклами и лога, които отклоняват вниманието. Такива обекти намаляват способността на потребителя да локализира и използва лентата за навигация на сайта.
- Да се избягват графични анимации, защото са разсейващи.
- Изображенията да се представят като малки картинки, където е възможно, за да се съкрати времето за зареждане на страницата и за да се намали

необходимостта от разглеждане на по много дълги страници.

- Вид на шрифта: да се използват лесни за разчитане шрифтове (пр. Arial, Таhоmа) с размер, вариращ от 14 до 18. Препоръчва се черен или тъмно син цвят на шрифта върху бял или много светъл фон. Да се избягва жълтият цвят, тъй като по-възрастните хора ще виждат текста като през жълт филтър.
- За по-лесно разбиране на страниците и разграничаване на различните обекти един от друг може да се използват различни цветове на фона или лесно разбираема графика. Това позволява по-лесната ориентация в сайта, без да

се налага да се следва единствено
текстът.

Съдържание

- Информацията трябва да е ясна и кратка.
- Използвайте стегнати фрази и избягвайте прекалено дългите и рядко използваните думи.
- Където е възможно използвайте номерирани списъци с линкове вместо да ги вмъквате в текста.
- Придружавайте текста с еквивалентен графичен образ (например рисунки и снимки).

- Използвайте маркер (HTML tag) “alt” за прибавяне на кратки описания към картинките.

Средства за навигация

- Използвайте опростена структура на страницата с хоризонтална лента за навигация, поставен винаги на едно и също място на страницата.
- Не поставяйте повече от 6 линка в лентата за навигация.
- Ако се налага, освен линковете може да използвате и бутони с големи размери, за да са лесни за уцелване с мишката.
- Улеснете ориентацията като предоставяте подробна информация за

настоящото местоположение на потребителя във всеки един момент от навигацията.

- Използвайте вътрешни линкове, за да ограничите необходимостта от скролиране по страницата.
- Оставете контактите на администратора, за да получавате обратна връзка от потребителите.

Важна забележка: някои сайтове предлагат опцията “само текст” за хората с увреждания. В случая на хора, страдащи от афазия тази опция изобщо не е препоръчителна, защото така се губи значението на визуалната информация, която често е от голяма помощ за

разбирането на съдържанието на
страницата.

СЪДЪРЖАНИЕ

Защото искаме един достъпен свят.....	5
Пиера Нобили, Президент на CERPA, Италия.....	5
Въведение от Сузана Пикасо, Директор на отдел “Политики на труда”.....	10
ДОСТЪПНОСТ НА СРЕДАТА.....	14
Предговор: към кого се обръщаме.....	14
Въведение.....	18
Преди всичко.....	20
Достигане до мястото на срещата.....	28
Влизане в сградата.....	33
Придвижване във вътрешността на сградата (хоризонтално и вертикално).....	41
Вътрешно обзавеждане.....	45
Условия на средата.....	48
Пособия и инструменти за работи.....	51
Кафе пауза.....	54
Санитарни помещения.....	55
Личен асистент.....	70

От кого да потърсим помощ.....	71
ИНТЕРНЕТ И ДОСТЪПНОСТТА: ВЪПРОС НА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ.....	73
Предговор: към кого се обръщаме.....	73
Достъпността за усъвършенстване на интерпретацията.....	77
Физически и сетивни затруднения.....	85
Слабо зрящи хора.....	86
Изцяло незрящи хора.....	88
Хора с увреден слух (частично или изцяло).....	92
Хора с нарушена моторика.....	92
Валидатори.....	103
Препоръки за достъпност.....	105
Използване на символи.....	112
Име на файловете.....	114
Оптимизация.....	115
Време за зареждане на страницата.....	116
Връзки.....	117
Фреймове.....	118
Избор на цветове.....	118
Обекти.....	119

Анимации.....	121
Таблицы.....	121
Достъпност на мрежата. Един специален лучай – хората, страдащи от афазия.....	123
Предговор.....	123
Препоръки.....	132
Форматиране.....	136
Съдържание на страницата.....	139
Средства за навигация.....	140